

УДК 316.454.3

М. Ю. Варбан, канд. психол. наук

Н. А. Дмитрук,

М. І. Дебелюк

Міжнародний благодійний фонд "Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні"

ПОВЕДІНКОВІ СЕКСУАЛЬНІ ПРАКТИКИ ЧОЛОВІКІВ, ЩО МАЮТЬ СЕКС З ЧОЛОВІКАМИ, ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕТНОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті узагальнено результати соціологічного дослідження етнографічного характеру щодо опису сучасних поведінкових практик чоловіків, що мають секс з чоловіками (ЧСЧ). Реконструкція поширених поведінкових практик ЧСЧ здійснена на підставі свідчень представників вітчизняної спільноти ЧСЧ з метою їх подальшого розгляду в контексті визначення пріоритетів та вдосконалення стратегій профілактичних програм для ЧСЧ.

Ключові слова: чоловіки, що мають секс із чоловіками (ЧСЧ), сексуальні практики ЧСЧ.

Актуальність дослідження. Зважаючи на необхідність посилення обґрунтованості, уникнення умоглядності рекомендацій у контексті попередження ризикованої поведінки ЧСЧ та усунення прогалин у географічній обмеженості досліджень ЧСЧ, " картуванні " простору груп ЧСЧ, а також з метою забезпечення високої якості наявних доказів щодо важливості проблем профілактики ВІЛ-інфекції та інфекцій, що передаються статевим шляхом, у групі ризику ЧСЧ, актуальним є здійснення етнографічних обстежень стилю життя та основних моделей поведінки вітчизняної групи ЧСЧ відповідно до їх культурних особливостей.

Мета статті – розгляд життєвих історій представників когорти ЧСЧ в Україні під кутом зору характеристик їхніх поведінкових практик у контексті сексуальних стосунків, описовий аналіз особливостей поведінки груп ЧСЧ, з акцентом на артефактах їх поведінкових сексуальних практик, що були інтерпретовані ними під час біографічних інтерв'ю та фокус-груп.

Матеріал статті базується на результатах етнографічного дослідження стилю життя та основних моделей поведінки ЧСЧ в трьох містах України (Києві, Донецьку, Чернівцях). Методами дослідження обрано біографічні ін-

терв'ю та сфокусовані групові дискусії з ЧСЧ, включені спостереження за ЧСЧ на аутрич-маршрутах та "плешках", у гей-клубах; було опитано 48 ЧСЧ методом біографічного інтерв'ю та 26 ЧСЧ – методом фокус-групової дискусії (вік ЧСЧ варіювався від 18 до 46 років, середній вік ЧСЧ – 27 років). Концептуальне визначення показників дослідження збігається з базовою операціоналізацією досліджень, що застосовуються при вивченні чинників ризикованої поведінки ЧСЧ у зв'язку з ВІЛ [1].

Огляд останніх досліджень і публікацій за даною проблемою. В Україні поведінкові дослідження групи ЧСЧ є доволі поширеними [2–5]. Найчастіше на їх підставі розробляються та впроваджуються програми протидії поширенню ризикованої поведінки ЧСЧ [6–9]. Однак останнім часом ставлення до якості таких поведінкових досліджень ЧСЧ є критичним; валідність та надійність інформації, отриманої під час досліджень, ставиться під сумнів, а розвідувальна та описова спрямованість досліджень сприймається як обмеження для подальшого поглибленого аналізу за даною тематикою [7; 10].

У той же час, саме описові дослідження етнографічного характеру дозволяють прозондувати предмет дослідження, сформулювати про нього цілісне уявлення, надати оперативні дані, а в разі необхідності – розробити ефективні політику і заходи, спрямовані на подолання існуючих проблем. Дослідницька стратегія, що спирається на опис та пояснення соціальної реальності, дозволяє реконструювати життєві кейси ЧСЧ з їх подальшим розумінням та відповідною корекцією. За допомогою етнографічних досліджень підвищується ступінь доступності вітчизняної групи ЧСЧ, розкриваються обставини їхніх повсякденних практик ЧСЧ у межах особистих життєвих історій, фіксуються атитюди та стереотипи їхньої поведінки, виявляються особливості індивідуальної та групової свідомості ЧСЧ.

Виклад основного матеріалу та висновків дослідження. Результати цього дослідження дозволяють припустити, що за останні десятиліття змінилося ставлення ЧСЧ до практики використання презерватива як інструментального засобу безпеки здоров'я. Старше покоління ЧСЧ, на відміну від сучасного молодого покоління ЧСЧ, під час своїх сексуальних контактів у молодому віці переважно не використовувало презервативи. Однією з причин такої поведінки була недоступність презервативів. *"В то время презервативы были не у всех, они не сильно хорошего качества были. Допустим, для анального секса их вообще не было, а советские – так смешно вспомнить"*. Крім того, загальне суспільне ставлення до презервативів, у тому числі у вітчизняної гей-спільноти, було зневажливим. Навіть перші смерті ЧСЧ в країні від СНІДу, у 1980-х рр., не змусили ЧСЧ, як засвідчують опитування, замислитися над необхідністю використання презервативів. *"Я не пользовался презервативами тогда. Хотя в то время уже слышал о том, что в нашей среде один уже умер от ВИЧ-инфекции. Это был валютный мальчик. Мы его называли Марек. Я его хорошо знал. Он ездил по отелям, снимался иностран-*

цами. Он был высокий, он красиво одевался, он был холерный. Тогда даже и намека не было на презервативы".

Цікаво, що деякі представники групи ЧСЧ вважають, що для їх спільноти характерна більш безпечна сексуальна поведінка в порівнянні з гетеросексуалами: *"Гетеросексуальні пари використовують презервативи, щоб не було дітей. Але зараз є препарати, які задовольняють ці потреби, тому вони не використовують презерватив"*. Серед ЧСЧ є поширеною думка про те, що в гетеросексуальних пар кількість незахищених сексуальних контактів є більшою у порівнянні з представниками ЧСЧ. *"В гетеросексуальних отношениях больше половых актов без презервативов, чем у МСМ, особенно в последнее время. Потому что в гетеросексуальных отношениях люди больше хотят насладиться этим всем, и они думают, что это безопасно"*. Також, на думку ЧСЧ, бісексуали практикують захищений секс рідше за гомосексуалів. Таким чином, ЧСЧ схильні до применшення ймовірності ризику при гомосексуальних контактах у порівнянні з ймовірністю ризику в групах інших сексуальних ідентичностей; така позиція пояснює їх небажання використовувати презервативи та нерозуміння того, що небезпека відмови від презерватива для гомосексуалістів є незрівнянно вищою, ніж для гетеросексуалів, у контексті ризику зараження СНІД. Також ЧСЧ не беруть до уваги того факту, що *"більшість гетеросексуалів перебуває переважно у моногамних відносинах і вкрай рідко вдається до анального статевого акту"* [11].

Більшість опитаних ЧСЧ впевнена в тому, що сьогодні значна частина представників їх групи віддає перевагу захищеному сексу, насамперед під час *"першого"* сексуального контакту з новим партнером. *"Первый секс в любом раскладе только защищенный, а там уже, когда человека узнаешь, то возможны варианты"*. Однак результати дослідження не дозволяють говорити про абсолютну поширеність такої практики серед ЧСЧ – значна кількість гомосексуальних статевих контактів здійснюється без використання презерватива, що свідчить про вкрай ризиковану практику, що може призводити до інфікування ВІЛ та іншими інфекціями, що передаються статевим шляхом (далі ПСШ). Доведено, що в гетеросексуальних популяціях постійне використання презервативів знижує інфікування ВІЛ на 80%, а серед ЧСЧ та трансгендерних осіб – зменшує передачу ВІЛ на 64%, а ПСШ – на 42% [12; 13].

Використання засобів індивідуального захисту зі своїм сексуальним партнером обговорює більшість ЧСЧ. *"Мы, в принципе, не обсуждаем – я думаю, что это по умолчанию. Он должен быть, и всё. Надо иметь силы и уверенным быть в себе и знать, что это необходимо. А раз это необходимо, то надо пользоваться"*. Проте більшість ЧСЧ так само допускає і практику незахищеного сексу зі своїм постійним партнером. *"Если есть постоянный партнер, с которым ты уже достаточно долгий период, это не какие-то пара недель, а хотя бы год-полтора, то я думаю, что можно и обойтись без презерватива"*. Домінуючим чинником, який з точки зору опитаних ЧСЧ зумов-

лює незахищений секс з постійним партнером, є високий рівень довіри до нього. *"Я ему верю, доверяю. Мы договорились, что только он со мной будет заниматься сексом. Я верю ему, он верит мне"*. На думку деяких опитаних ЧСЧ, відмова від хаотичних сексуальних контактів та перехід до постійних відносин з партнером може розглядатися як стратегія зменшення можливих ризиків та *"найкращий засіб профілактики"*. При цьому опитані ЧСЧ добре поінформовані про те, що ймовірність ризику інфікування при сексі з постійним партнером є достатньо високою. *"Навіть якщо у тебе є людина, з якою ти живеш, то ти не можеш на 100% бути впевнений у тому, що ця людина не ходить десь наліво. Моя думка, що потрібно все-таки використовувати презерватив у будь-якій ситуації, чи то твій постійний, чи то непостійний"*. Деякі ЧСЧ переходять до незахищеного сексу із своїми постійними партнерами лише після того, як здійснюють перевірку на наявність ПСШ. *"Когда мы с ним познакомилась, мне еще не было двадцати одного. И пробыли вместе два года. И с этим партнером мы в какой-то момент сдали анализы. Мы выдержали период окна, как положено. И потом, с ним у нас уже был незащищенный секс"*.

Головним мотивом обговорення наявності інфекцій, що передаються статевим шляхом, та необхідності використання засобів захисту, серед опитаних ЧСЧ, є турбота про стан власного здоров'я. Під час дослідження значна частина ЧСЧ демонструвала свою готовність до проведення постійного тестування, враховуючи свою приналежність до групи потенційного ризику. *"Проходим обследования в СПИД-центре, он мне справочку показывает, и я ему справочку показываю, что я здоровый"*. За даними ВООЗ, серед тих ЧСЧ та трансгендерних осіб, що проходять тестування на ВІЛ та відповідні консультивання, ризикована поведінка зменшується на 21% [12]. За результатами нашого дослідження, проходження ЧСЧ програм тестування щодо наявності ВІЛ та інших інфекцій, що передаються статевим шляхом, не завжди гарантує зменшення їх ризикованої поведінки, однак призводить до більш свідомої диференціації ЧСЧ власних сексуальних контактів. ЧСЧ, які планують встановити тривалі сексуальні стосунки, більшою мірою схильні з'ясовувати із своїми сексуальними партнерами питання щодо наявності захворювань, котрі передаються статевим шляхом. *"Останній мій секс-партнер, з яким я жив, – у нього була ВІЛ-інфекція. І перед тим, як ми мали стосунки, ми сіли, скажімо так, за "круглий стіл" переговорів, ми це все обговорили, він мені розказав, що до чого, і я, не дивлячись ні на що, не побоявся, тому що я постійно захищаюся"*. Однак, ймовірність того, що сексуальний партнер буде демонструвати відкритість та говорити правду про стан власного здоров'я, ЧСЧ вважають досить низькою. *"Нет смысла задавать эти вопросы, потому что никто не говорит правду об этом"*. Деякі ЧСЧ дізнаються про стан здоров'я свого сексуального партнера від ЧСЧ-спільноти. *"Когда мы с моим парнем познакомилась, мы просто общались в компании. То есть я ходил с ним встречается,*

и уже узнавал через каких-то знакомых – мало ли что". Проте питання наявності або відсутності хвороб, що передаються статевим шляхом, здебільшого обговорюється ЧСЧ вже після здійснення сексуального контакту. "В большинстве случаев обсуждается после того как. По этому поводу даже есть анекдот, когда наутро спрашиваешь: а у тебя есть справка, что ты здоров? – Да, есть – показать? – Да нет, можешь теперь ее выкинуть". У разі спонтанних та випадкових сексуальних контактів, обговорення ЧСЧ з партнером наявності ВІЛ-інфекції та ППСШ, як правило, не відбувається. "Всё зависит от того, как быстро произошел сексуальный контакт. Если люди некоторое время общаются, узнают друг друга до того как, то по крайней мере затрагивается эта тема. То есть, если не так, что прибежал, быстро-быстро, и до свидания, а если всё-таки люди познакомились для того, чтобы быть вместе, иметь какие-то отношения, то да".

ЧСЧ відмовляються від сексуальних контактів з іншими ЧСЧ, коли використання презервативів не обговорюється або заперечується. Згідно з даними дослідження, серед спільноти вітчизняних ЧСЧ не є поширеною практика сексуального насилля та пов'язаного з нею ризикованого сексу. З усієї вибіркової сукупності лише двоє респондентів повідомили про такі випадки. *"У мене були відносини, коли все було добре, поки ми не зіткнулись з тим, що інший партнер хотів без презерватива. Але ми компромісу не дійшли, і на цьому ми розійшлись. Тому я думаю, що є багато принципових людей на рахунок цього".*

Можна стверджувати, що в представників спільноти ЧСЧ досі не сформовані усталені стереотипи стосовно того, що користь від презерватива переважає будь-які потенційні недоліки його використання. Деякі дослідники поведінки чоловіків з гомосексуальною ідентичністю віддають перевагу гіпотезі про те, що задоволення, яке гомосексуалісти отримують від статевих стосунків із високим ступенем ризику, переважає для них небезпеку смерті [11]. За результатами етнографічного дослідження, основними причинами відмови ЧСЧ від презерватива є:

- небажання партнера втратити гостроту відчуттів від сексуального контакту. *"Тело с телом или тело с резиной – есть же разница: заниматься с резиновым мужчиной или с живым телом";*
- необхідність демонстрації довіри до сексуального партнера. *"Я жил с человеком 7 лет, он меня очень сильно любил, я с ним занимался сексом без презерватива. Он говорил: даже если ты будешь СПИД-носитель, я готов даже принять от тебя СПИД ради своей любви к тебе";*
- відсутність засобів захисту під час сексуального контакту. *"Нет презерватива с собой. Ну вот нет, правда, и что делать?";*
- непоінформованість про потенційний ризик. *"Когда человек не знает вообще об этом ничего. То есть, есть люди, которые не знают на самом деле";*

- вчинення статевого акту в стані афекту. *"Страсть нахлынула, эмоции, что человек забывает о безопасности, а вспоминает уже после"*;
- навмисний незахищений контакт носія інфекції з ЧСЧ. *"Некоторые, может быть, даже намеренно. Типа вот меня заразили – и я отомщу"*.

У групі ЧСЧ існують свідомі випадки ризикованих сексуальних зв'язків ЧСЧ, коли один з партнерів є ВІЛ-інфікованим. *"У меня был опыт проживания с ВИЧ-инфицированным. Я хотел заразиться ВИЧ. Но потом испугался очень. Просто нахлынуло чего-то на меня. Я всё-таки думал, что с этим человеком буду старость встречать. Я хотел разделить с ним эту участь, чтобы ему не было одиноко и страшно"*. Така ситуація зумовлює актуальність спеціальних програм соціального супроводу та профілактичної роботи із ВІЛ-позитивними та ВІЛ-негативними ЧСЧ, з метою перебудови їх ризикованої поведінки на поведінку, що знижує можливі ризики передачі ВІЛ.

ЧСЧ схильні до використання презервативів частіше при анальному сексі, ніж при оральному сексі. *"Якщо брати анальний секс, то більшість використовує презервативи"*. ЧСЧ відносять це на рахунок уподобань сексуальної культури, що є поширеними в середовищі ЧСЧ. *"Дико заниматься оральным сексом с презервативом"*. *"Частота та невикорінення анального статевого акту серед "блакитних" навіть при небезпеці захворювання або смерті говорить про його обов'язковість та центральне місце в їх способі життя"* [11]. При цьому, ЧСЧ дуже добре усвідомлюють, що заняття оральним сексом без індивідуальних засобів захисту є ризикованою поведінкою. *"От кажут люди, что при оральному сексі непотрібно, а я могу поспорити – через оральный секс так же само можна заразиться ВІЛ-інфекцією чи ППСШ. Підхватити це однозначно можна, так что для себе, скажімо так, щоб ти був впевнений, постійно треба використовувати"*.

Іноді, опитані ЧСЧ практикують незахищений секс із тими партнерами, яких вони суб'єктивно оцінюють як *"надійних"*, з партнерами, які мають дружин та дітей. *"Я могу не предохраняться только с людьми, у которых есть жены, дети, потому что я понимаю, что они более ответственные, и я знаю, что они не ходят с кем попало и где попало. У меня есть с такими людьми периодически секс, раз в 2–3 месяца встречаемся. В них я, в принципе, уверен, потому что эти люди ходят на хорошую работу, имеют хорошее положение"*.

Також, поширеною є практика ЧСЧ використовувати презервативи лише під час сексуальних контактів із чоловіками, тоді як із жінками індивідуальні засоби захисту, у переважній більшості випадків не використовуються. Таким чином, можна говорити про поширеність у середовищі ЧСЧ сексуальних контактів з жінками, а також, про жінок – партнерок ЧСЧ, які є однією з ключових груп-містків для виходу ВІЛ у загальне населення [14].

Деякі опитані ЧСЧ не можуть інтерпретувати випадки власної ризикованої сексуальної поведінки. *"Во-первых, я за гигиеничные условия, во-*

вторых, – с большинством, сексуальные контакты происходили у меня дома. Был разный секс. Был секс и без презервативов. Было пару моментов, когда я не использовал его. Не знаю, почему я не использовал. Я был трезвым, они были тоже трезвыми. Как так случилось – вот так". За результатами дослідження, доволі часто ЧСЧ, маючи відповідні знання про ймовірну безпеку, що існує під час сексуальних контактів, роблять вибір на користь ірраціональних практик.

Поведінка ЧСЧ щодо використання індивідуальних засобів захисту під час сексу. є доволі ситуативною, такою, що залежить від багатьох чинників, – переконань ЧСЧ, їх сексуального досвіду та уподобань, готовності партнерів ЧСЧ до використання презервативів, характеру соціальних обставин, у просторі яких відбувається сексуальний контакт. Одні ЧСЧ, з часом, переходять до практики постійного використання індивідуальних засобів захисту, нівелюючи ризики, інші ЧСЧ – комбінують як безпечні, так і ризиковані сексуальні практики.

Результати дослідження підтверджують висновки ВООЗ щодо кореляції між ризикованою поведінкою ЧСЧ і вживанням ними алкоголю та наркотиків: зловживання алкоголем та наркотичними речовинами призводить до підвищеного ризику через сексуальне розгальмовування та знижує здатність ЧСЧ пам'ятати про заходи профілактики [12]. За результатами дослідження, вживання алкогольних напоїв притупляє реакцію ЧСЧ і призводить до того, що використання презервативів стає ситуативним. *"Я его, пьяного, под мышку, а презерватива нет – я же не могу из кустов бежать за презервативами. Он спустил штаны, и я же ему не скажу: подожди, подружка, я за презервативами сбегаю. Так что тут уже безвыходное положение. Надо знать, как кончат, куда кончат и стоит ли вообще кончат".* Алкоголь провокує сексуальні стосунки ЧСЧ та підвищує вірогідність сексуальних контактів. *"Алкоголь способствует".* Опитані зізнаються, що в їх середовищі поширена практика сексуальних контактів в стані алкогольного сп'яніння. *"Там тянул каких-то 100 грамм – уже всё, легче пошло".* Вживання алкоголю для ЧСЧ є певним ритуалом, який передуює сексуальній грі, повноцінному та приємному сексу. *"Если там кого-то выхватил, познакомился, то, как правило, при этом обычно пьют".* Алкоголь перед сексом сприяє розкутості, нівелює сором'язливість, знімає психологічну напругу, посилює лібідо ЧСЧ. *"Это для разрядки и расслабления, потому что когда ты получаешь нового человека, новое лицо, и ты не знаешь, что он собой представляет, что он захочет в постели вообще, – расслабиться нужно, но главное не перебрать".* Практика вживання ЧСЧ наркотичних речовин є менш поширеною, ніж вживання алкоголю. Однак наркотичні речовини, так само як і алкоголь, перед сексом дозволяє ЧСЧ відчувати себе більш розкуто. *"Принимают наркотики подростки и молодые люди, с целью облегчить наши контакты с другими людьми. Люди, которые сидят в Интернете, которые не могут самостоятельно за-*

говорить с человеком на улице, у них не развиты коммуникативные навыки. И единственное, что им помогает, – это как раз употребление наркотиков и алкоголя".

За оцінками ЧСЧ, відповідальна сексуальна поведінка щодо використання презервативів зумовлена насамперед, ризиками інфікування ВІЛ та ПСШ. *"Нас уже достаточно напугали ВИЧ, гепатитом. У нас люди уже интуитивно пользуются презервативами"*. А також сприяє і досвід спілкування ЧСЧ із представниками недержавних організацій, що реалізують проекти з попередження ризикованої сексуальної поведінки в середовищі ЧСЧ та її наслідків. *"Первое моё столкновение с вопросами профилактики ВИЧ произошло на тренинге. И я вышел оттуда с трясущимися руками, потому что, учитывая тот опыт незащищенного секса, который у меня был, я думал, что у меня есть всё, что он перечислил из ИППП, и СПИД в том числе. Я уже думал, что какой-то прыщик у меня на коже появился – это последняя стадия СПИДа пришла ко мне. Это было страшно, потому что у нас тогда тестирование не делали, идти брать кровь из вены я очень боялся. Но я всё-таки прошел экспресс-тест, получил негативный ответ и с облегчением вздохнул"*. Також деякі ЧСЧ пов'язують власну безпечну сексуальну поведінку з визнанням своєї гомосексуальної ідентичності, що обумовлює інтенсифікацію сексуального життя та вимагає наслідувати практику використання презерватива. *"После 25 лет у меня началась бурная половая жизнь в плане MSM. Я почувствовал, что я не один такой, я не прокаженный какой-то, я почувствовал, что я могу быть кому-то нужен. Наверное, всё-таки почувствовал какую-то свободу. Я начал использовать презерватив"*.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, отримані результати свідчать про те, що чоловіки, які мають секс із чоловіками, у більшості випадків практикують обговорення зі своїми сексуальними партнерами сексуальних практик, ризиків інфікування. Водночас використання засобів захисту під час сексу з різними партнерами (випадковими, постійними тощо) носить ситуативний характер та залежить від багатьох причин. Серед таких причин найбільш "популярними" є сексуальний досвід ЧСЧ, довірчі відносини з партнером, готовність до використання презерватива, обставини (соціального та психологічного характеру), в яких відбувається сексуальний контакт, тощо. Одним з найбільш значимих факторів, що може призводити до ризикованої сексуальної поведінки, як показали результати етнографічного дослідження, є вживання алкогольних напоїв перед сексуальним контактом.

Зважаючи на узагальнені висновки даного дослідження, актуальним є більш глибоке вивчення причин, що спонукають ЧСЧ до незахищених сексуальних контактів, а також особливостей їх переконань та можливих міфів, що існують в їх середовищі.

1. Мужчины, имеющие половые контакты с мужчинами, в Восточной Европе: возможные последствия скрытой эпидемии : отчет по результатам регионального анализа [Электронный ресурс]. – 2010. – Режим доступа : http://www.aidsalliance.org.ua/ru/news/pdf/msmrr/MSM%20Regional%20Report_complete_Ru.pdf. – Назва з екрана.
2. Оцінка чисельності груп підвищеного ризику інфікування ВІЛ в Україні : аналіт. звіт за результатами дослідж. [Електронний ресурс]. – 2005. – Режим доступу : http://www.aidsalliance.org.ua/ru/library/research/pdf/Final_report_size_GR_02.12.05.pdf. – Назва з екрана.
3. Моніторинг поведінки чоловіків, які мають секс з чоловіками, як компонент епідагляду другого покоління / Л.Амаджадін, К.Кашченкова, Т.Коноплицька та ін. – К. : "МБФ Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні", 2005. – 60 с.
4. Балакирева О.Н. Мониторинг поведения мужчин, которые практикуют секс с мужчинами, как компонент эпиднадзора второго поколения / О.М.Балакирева, Т.В.Бондарь, М.Г.Касянчук. – К. : МБФ "Международный Альянс по ВИЧ/СПИД в Украине", 2008. – 86 с.
5. "Сеть" и сети : отчет об исследовании "Структура социальной сети MSM Донецка и прилегающих городов / [Касянчук М.Г., Лещинский Е.Б., Журбий Г.А. и др. ; "Донбасс-Соцпроект", Центр "Наш мир"]. – Донецк : Компьютерная типография, 2009. – 79 с.
6. Визначення потреб чоловіків, які практикують секс з чоловіками, в основних послугах із профілактики ВІЛ/СНІДу, лікування, догляду та підтримки : повний аналітичний звіт за результатами дослідження [Електронний ресурс]. – К., 2010. – Режим доступу : gay.nikolaev.ua/hr_26-01-11.pdf. – Назва з екрана.
7. Визначення потреб чоловіків, які практикують секс з чоловіками, в основних послугах з профілактики ВІЛ/СНІДу, лікування, догляду та підтримки : аналіт. звіт за результатами дослідж. [Електронний ресурс]. – К., 2011. – Режим доступу : http://www.undp.org.ua/files/ua_19369111117_OON_AIDS_MHSWM_book_preview.pdf. – Назва з екрана.
8. Коротке викладення результатів операційного дослідження: "Оцінка впливу групових форм роботи в рамках проєктів з профілактики ВІЛ-інфекції серед ЧСЧ" [Електронний ресурс] / Демченко І.Л., Варбан М.Ю., Варбан Є.О. та ін. – К. : МБФ "Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні", 2012. – Режим доступу : http://www.aidsalliance.org.ua/ru/library/our/msws/pdf/Summary%20MSM_ukr.pdf. – Назва з екрана.
9. Социальная работа с людьми, практикующими однополые сексуальные отношения. Теория. Методики. Лучшие практики. – К. : Междунар. Альянс по ВИЧ/СПИД в Украине, 2009. – 196 с.
10. Чоловіки, що мають секс із чоловіками, у дзеркалі соціологічних досліджень проблеми поширення ВІЛ/СНІДУ (огляд досліджень, проведених

в Україні в 1997–2006 рр.) / М.Г.Касянчук, С.П.Шеремет, Є.Б.Лещинський // Укр. соціум. – 2007. – № 3. – С. 32–43.

11. *Сатиноуэр Д.* Гомосексуализм и здоровье. Факты [Електронний ресурс] / Джеффри Сатиноуэр. – Режим доступу : <http://www.overcoming-x.ru/site/book/export/html/142>. – Назва з екрана.

12. Профилактика и лечение ВИЧ-инфекции и инфекций, передаваемых половым путем, среди мужчин, практикующих секс с мужчинами, и трансгендерных лиц : рекомендации с позиций общественного здравоохранения. – Пересмотр. изд. [Електронний ресурс] / ВОЗ. – 2012. – Режим доступу : http://arvt.ru/sites/default/files/WHO_MCM_HIV_20. – Назва з екрана.

13. *Weller S.C., Davis-Beatty K.* Condom effectiveness in reducing heterosexual HIV transmission (Review) / Weller S.C., Davis-Beatty K. – The Cochrane collaboration, 2007. – Режим доступу : <http://apps.who.int/rhl/reviews/CD003255.pdf>. – Назва з екрана.

14. Моніторинг поведінки та поширеності ВІЛ-інфекції серед чоловіків, які практикують секс із чоловіками, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління : аналіт звіт за результатами зв'язаного дослідження 2009 року [Електронний ресурс] / Большов Є.С., Касянчук М.Г., Трофименко О.В., Шеремет С.П. – К. : МБФ "Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні", 2011. – Режим доступу : http://www.aidsalliance.org.ua/ru/library/our/monitoring_reports/pdf/zvit_msm09.pdf. – Назва з екрана.

Транслітерований список джерел

1. Muzhchiny, imeyushchie polovye kontakty s muzhchinami, v Vostochnoi Evrope: vozmozhnye posledstviya skrytoi epidemii : otchet po rezul'tatam regional'nogo analiza [Elektronniy resurs]. – 2010. – Rezhim dostupa : http://www.aidsalliance.org.ua/ru/news/pdf/msmrr/MSM%20Regional%20Report_complete_Ru.pdf – Nazvanie s ekrana. [in Russian]

2. Otsinka chyselnosti hrup pidvyshchenoho ryzyku infikuvannia VIL v Ukraini : analit. zvit za rezultatamy doslidzh. [Elektronnyi resurs]. – 2005. – Rezhym dostupu : http://www.aidsalliance.org.ua/ru/library/research/pdf/Final_report_size_GR_02.12.05.pdf – Nazva z ekranu. [in Ukrainian]

3. Monitorynh povedinky cholovikiv, yaki maiut seks z cholovikamy, yak komponent epidnahliadu druhoho pokolinnia / *L.Amadzhadin, K.Kashchenkova, T.Konoplyska ta in.* – K. : "MBF Mizhnarodnyi Alians z VIL/SNID v Ukraini", 2005. – 60 s. [in Ukrainian]

4. *Balakireva O.N.* Monitoring povedeniya muzhchin, kotorye praktikuyut seks s muzhchinami, kak komponent epidnadzora vtorogo pokoleniya / O.M.Balakireva, T.V.Bondar', M.G.Kasyanchuk. – K. : MBF "Mezhdunarodnyi AI'yans po VICH/SPID v Ukraine", 2008. – 86 s. [in Russian]

5. "Set'" i seti : otchet ob issledovanii "Struktura sotsial'noi seti MSM Donetska i prilegayushchikh gorodov / [*Kasyanchuk M.G., Leshchinskii E.B., Zhurbii G.A.*

- i dr.*; "Donbass-Sotsproekt", Tsentr "Nash mir"]. – Donetsk. : Komp'yuternaya tipografiya, 2009. – 79 s. [in Russian]
6. Vyznachennia potreb cholovikiv, yaki praktykuiut seks z cholovikamy, v osnovnykh posluhakh iz profilaktyky VIL/SNIDu, likuvannia, dohliadu ta pidtrymky : povnyi analitychnyi zvit za rezultatamy doslidzhennia [Elektronnyi resurs]. – K., 2010. – Rezhym dostupu : gay.nikolaev.ua/hr_26-01-11.pdf. – Nazva z ekranu. [in Ukrainian]
 7. Vyznachennia potreb cholovikiv, yaki praktykuiut seks z cholovikamy, v osnovnykh posluhakh z profilaktyky VIL/SNIDu, likuvannia, dohliadu ta pidtrymky : analit. zvit za rezultatamy doslidzh. [Elektronnyi resurs]. – K., 2011. – Rezhym dostupu : http://www.undp.org.ua/files/ua_19369111117_OON_AIDS_MHSWM_book_preview.pdf – Nazva z ekranu. [in Ukrainian]
 8. Korotke vykladennia rezultativ operatsiinoho doslidzhennia: "Otsinka vplyvu hrupovykh form roboty v ramkakh proektiv z profilaktyky VIL-infektsii sered ChSch" [Elektronnyi resurs] / *Demchenko I.L., Varban M.Iu., Varban Ie.O. ta in.* – K. : MBF "Mizhnarodnyi Alians z VIL/SNID v Ukraini", 2012. – Rezhym dostupu : <http://www.aidsalliance.org.ua/ru/library/our/msws/p>
 9. Sotsial'naya rabota s lyud'mi, praktikuyushchimi odnopolye seksual'nye otnosheniya. Teoriya. Metodiki. Luchshie praktiki. – K. : Mezhdunar. Al'yans po VICH/ SPID v Ukraine, 2009. – 196 s. [in Russian]
 10. Choloviky, shcho maiut seks iz cholovikamy, u dzerkali sotsiologichnykh doslidzen problemy poshyrennia VIL/SNIDU (ohliad doslidzen, provedenykh v Ukraini v 1997–2006 rr.) / *M.H.Kasianchuk, S.P.Sheremet, Ie.B.Leshchynskiy* // Ukr. sotsium. – 2007. – № 3. – S. 32–43. [in Ukrainian]
 11. *Satinover J.* Gomoseksualizm i zdorov'e. Fakty [Elektronnyi resurs] / Jeffrey Satinover – РЕЖИМ ДОСТУПУ : <http://www.overcoming-x.ru/site/book/export/html/142>. – Название с экрана. [in Russian]
 12. Profilaktika i lechenie VICH-infektsii i infektsii, peredavaemykh polovym putem, sredi muzhchin, praktikuyushchikh seks s muzhchinami, i transgendernykh lits : rekomendatsii s pozitsii obshchestvennogo zdravookhraneniya. – Peresmotr. izd. [Elektronnyi resurs] / VOZ. – 2012. – Rezhym dostupa : http://arvt.ru/sites/default/files/WHO_MCM_HIV_20 – Nazvanie s ekranu. [in Russian]
 13. *Weller S.C., Davis-Beaty K.* Condom effectiveness in reducing heterosexual HIV transmission (Review) / Weller S.C., Davis-Beaty K. – The Cochrane collaboration, 2007. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://apps.who.int/whl/reviews/CD003255.pdf>. – Title from screen. [in English]
 14. Monitorynh povedinky ta poshyrenosti VIL-infektsii sered cholovikiv, yaki praktykuiut seks iz cholovikamy, yak komponent epidnahliadu za VIL druhoho pokolinnia : analit zvit za rezultatamy zv'iazanoho doslidzhennia 2009 roku [Elektronnyi resurs] / *Bolshov Ie.C., Kasianchuk M.H., Trofymenko O.V., Sheremet S.P.* – K. : MBF "Mizhnarodnyi Alians z VIL/SNID v Ukraini", 2011. – Rezhym dostupu : http://www.aidsalliance.org.ua/ru/library/our/monitoring_reports/pdf/zvit_msm09.pdf – Nazva z ekranu. [in Ukrainian]

Отримано 12.06.13

Варбан М.Ю., канд. психол. наук, Дмитрук Н.А., Дебелюк М.И.

ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ СЕКСУАЛЬНЫЕ ПРАКТИКИ МУЖЧИН,
ИМЕЮЩИХ СЕКС С МУЖЧИНАМИ, ПО РЕЗУЛЬТАТАМ
ЭТНОГРАФИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

В статье обобщены результаты социологического исследования этнографического характера по описанию современных поведенческих практик мужчин, имеющих секс с мужчинами (МСМ). Реконструкция распространенных поведенческих практик ЧСЧ осуществлена на основе целостных свидетельств представителей отечественной общности ЧСЧ, с целью их дальнейшего рассмотрения в контексте определения приоритетов и совершенствования стратегий профилактических программ для ЧСЧ.

Ключевые слова: мужчины, имеющие секс с мужчинами (МСМ), сексуальные практики МСМ.

*Varban M.Y., Candidate of Psychological Sciences,
Dmytruk N.A., Debelyuk M.I.*

BEHAVIORAL SEXUAL PRACTICES OF MEN WHO HAVE SEX
WITH MEN, BY THE RESULTS OF ETHNOGRAPHIC RESEARCH

The article summarizes the results of sociological research of ethnographic nature concerning description of modern behavioral practices of men who have sex with men (MSM). Reconstruction of prevalent behavioral practices of MSM carried out on the basis of evidence of the representatives of the national MSM community for their further consideration in the context of priority setting and strategy improvement of prevention programs for MSM.

Keywords: men having sex with men (MSM), sexual practices of MSMs.